הנדון:

דמוקרטיה עממית

יום הבחירות בברית־המועצות הגיע איבאן איבאנוביץ' איבאנוב לקלפי. יו"ר ועדת הקלפי בדק את תעודותיו, מסר לו מעטפה סגורה והורה לו: „שים את זה בתיבה".

„אני לא יכול לפתוח את המעטפה?" שאל איבאנוב.

„בהחלט לא!" פסק היו"ר.

„אבל אני רוצה לדעת מה יש בפנים!" התעקש איבאנוב.

„חבר", צעק היו"ר הנרעש, „אצלנו יש בחירות חשאיות!"

* * *

זוהי בדיחה. כמו כל בדיחה טובה, היא באה לתאר מצב אמיתי. בדרך ההגזמה.

המצב בברית המועצות הוא זה: הבחירות אינן קובעות דבר. יש מפלגה אחת. היא קבעה מי יהיו המועמדים. הבוחר יכול, לכל היותר, לבחור בין שני מועמדים שאין ביניהם כל הבדל של ממש.

מכאן מובן מדוע אין הבחירות מעוררות שום התרגשות. הבוחר יודע מראש בדיוק מה יהיה אחרי הבחירות, מי יהיה בסובייט העליון. ומי יהיה בממשלה. הוא גם יודע שזה כלל לא תלוי בו.

יום הבחירות בברית־המועצות, ובכל ארצות הדמוקרטיה העממית, הפך ליום חג ונופש. יש דגלים, סיסמות, מנגינות עליזות. הבחירות עצמן אינן אלא פולחן ריק, פעמי פולחן דתי בקהילה שכל חבריה איבדו מזמן את האמונה באלוהים.

* * *

מבחינה זו, מתחילות הבחירות ביש־ראל להידמות למה שנעשה בדמוקרטיה עממית.

זו הפעם הראשונה, מורגשת בציבור אדישות כמעט סוסאלית לגבי האקט העליון של הדמוקרטיה.

מדוע?

האם נשתנה הציבור? האם נהיה פחות דמוקרטי?

בוודאי שלא.

הציבור פשוט יודע כי הצבעתו הפכה לעניין פורמלי. שאיבדה את תוכנה הדמוקרטי, שלא תשפיע על עיצוב השלטון.

הוא יודע מה יהיה הרכב הכנסת הבאה, פחות או יותר.

הוא יודע כי הממשלה הבאה כבר הוקמה למעשה.

הוא יודע שאיש כמו בנימין הלוי הצטרף לגח"ל כדי לקבל מידיה את תיק המשפטים, שויקטור שם־טוב יהיה שר־השיכון במקום מרדכי בנשוב, ששמעון פרס יהיה שר. לא איכפת לו כל־כך אם פרס יהיה שר־החינוך או שר־הדואר.

הציבור סבור, בצדק, כי בנסיבות כאלה כל תהליך הבחירות הוא קירקס או הונאה, והוא שואל את עצמו: „לשם מה לטרוח?"

* * *

איך נוצר מצב כזה?

נכון, אין אצלנו מפלגה אחת ובלעדית, כמו ברומניה או בבולגריה.

אבל יש מפלגה אחת השולטת בכל עמדות־המפתח במדינה. ללא יוצא מן הכלל, מזה ארבעים שנה, עוד מימי המדינה־בדרך.

מפלגה זו בלעה את יריבותיה הקרובות, והפכה עתה לטראסט פוליטי־כלכלי עצום.

יכול היה להיווצר מתח בבחירות סביב השאלה: האם יקבל טראסט זה רוב מוחלט, או לא? האם יגיע ל־61 מנדאטים בכנסת, לבדו או בעזרת הקוויזלינגים הערביים שלו?

אולם גם שאלה זו אינה חשובה.

כי הטראסט הקים קארטל — שילוב מיסחרי עם המפלגה השניה בגודלה, גח"ל. ברור שלא נותרו שום הבדלים של ממש בין השניים. ברור כי הקארטל יימשך אחרי הבחירות, ויביא לחידוש ממשלת־ה„ליכוד".

ברור גם כי גם המפלגה השלישית — המפד"ל — תמשיך להשתתף בקארטל הזה. וגם ל"ע.

מבחינה מעשית מהווים כל אלה מפלגה אחת. הבוחר הפשוט יודע שלקארטל זה יהיה רוב עצום, יקרה אשר יקרה.

המועמדים של רשימות אלה נקבעו בלי התחשבות ברצון הבוחר. מלבד מועמדי הצמרת, אין לבוחר שום יחס אליהם. הם מוסדי הפוליטבורו של כל מפלגה.

מכאן שהדמיון לדמוקרטיה עממית אינו מופרך כל־כך.

* * *

יש עוד דמיון, אולי חשוב עוד יותר בתקופה זו:

הציבור אינו נקרא להכריע בשאלות הקובעות גורלו, המנקרות במוחו של כל אדם בישראל.

כל ילד מבין כי השאלה הגדולה העומדת בפני המדינה היא: שלום במקום שלום, או שלום במקום שטחים.

או, בלשון אחרת: התעקשות על קוצו של יוד של מדיניות נוקשה וקפואה, או חידוש דרכים חדשות לשלום וניצול כל הזדמנות וכל יוזמה מכל צד שהוא.

במדינה שאין בה מישאלי־עם דמוקרטיים, יכול הציבור להכריע בשאלה כזאת רק אם מפלגה אחת מייצגת קו א', והמפלגה היריבה את קו ב'.

רעה ציבורית בשאלה המרכזית המכרסמת בלבה של כל אם, הפותחת בבוקר את הרדיו בראגה כמוסה.

הבחירות פשוט אינן רלבנטיות.

יש קנונית בין כל המפלגות הערקריות להשאירך בלתי־רלבנטיות, לפטם את הבוחרים בתעמולה המתייחסת אליהם כאילו היו דביליים, תעמולה של בלהבלה־בלה.

הציבור יודע זאת. האם יש פלא באדישותו?

* * *

הזו המצב, מהי המסקנה הנובעת ממנו לגבי הבוחר האינטליגנטי, הבוחר שאיכפת לו?

המשימה הראשונה היא:

להצליל את המדינה מהידרדרות נוספת לתהום הדמוקרטיה העממית.

זאת אומרת: להילחם נגד האדישות. להראות דוגמה אישית של איכפתיות, של פעילות דמוקרטית, של הליכה לקלפי, של התנדבות פוליטית.

בארץ אין המצב כך.

גח"ל דוגלת בסיפוח, אבל אין היא מדגישה זאת בלהט, כי אינה רוצה לריב עם שותפיה בשלטון.

הטראסט המרכזי של המערך נושא בחובו את כל הגישות, החל מן הפאשיזם המובהק של בני מהרשק, דרך הסיפוחיזם של אנשי ארץ־ישראל השלמה, דרך הסיפוחיזם המחוכם יותר של דיין, אלון ואבן, עד לעמדה המתונה של פינחס ספיר ושאיפת השלום הפעילה של לובה אליאב.

הציבור הנקרא לבחור בעד טראסט זה, נקרא לבחור בעד כולם — בעד מלחמה ושלום, סיפוח ואנטי־סיפוח, ארץ־ישראל השלמה, שלושת־רבעי־שלמה וחצי־שלמה.

מכאן שבבחירות אלה לא יביאו שום הכרעה ציבורית בשאלה המרכזית המכרסמת בלבה של כל אם, הפותחת בבוקר את הרדיו בראגה כמוסה.

הבחירות פשוט אינן רלבנטיות.

יש קנונית בין כל המפלגות הערקריות להשאירך בלתי־רלבנטיות, לפטם את הבוחרים בתעמולה המתייחסת אליהם כאילו היו דביליים, תעמולה של בלהבלה־בלה.

הציבור יודע זאת. האם יש פלא באדישותו?

* * *

הזו המצב, מהי המסקנה הנובעת ממנו לגבי הבוחר האינטליגנטי, הבוחר שאיכפת לו?

המשימה הראשונה היא:

להצליל את המדינה מהידרדרות נוספת לתהום הדמוקרטיה העממית.

זאת אומרת: להילחם נגד האדישות. להראות דוגמה אישית של איכפתיות, של פעילות דמוקרטית, של הליכה לקלפי, של התנדבות פוליטית.

המשימה השניה היא:

להנחיל תבוסה מוחצת למפלגות הקארטל, הגוררות את המדינה לתוך תהום זו.

אל נשלה את עצמנו: למפלגות אלה יהיה רוב עצום. למעשה לא חשוב אם רוב זה יגיע ל־95 או ל־115 חברי־כנסת.

אולם יהיה ככך הבדל מוראלי. אם יוכו בבחירות אלה המערך וגח"ל, המפלגות הדתיות ול"ע — יביא הדבר לפחות לזעזוע פנימי ובתוכם עצמם.

תינתן דחיפות לכוחות פנימיים נגדיים. תינתן זריקת־עידוד לציבור. יגבר הסיכוי לחסום את הדרך בפני מזימות אנטי־דמוקרטיות, כגון שינוי שיטת־הבחירות לבלימת כוחות חדשים.

המשימה השלישית היא:

להוכיח כי אפשר להקים בארץ כוח מדיני חדש של ממש.

לא רסיס של משהו, לא פלג של משהו, לא תוצאה של אינטריגה או סילוג או גירוש. לפני ארבע שנים הוכחנו שקבוצה נועזה, יצילה, אחראית ומגובשת, יכולה — אחרי הכנה של שנים רבות — לפרוץ את המחסום ולכבוש ראש־גשר ראשון בכנסת.

הפעם יש להוכיח לא רק שאפשר לקיים ראש־גשר זה, אלא גם שאפשר להרחיבו ולהפכו לגורם פוליטי המשפיע על ההכרעות.

גורם שיוכל להפוך, מטבע מחותם, לגרעין של התלכדות ציבורית חדשה, רחבה ומשחררת.

אין דרך אחרת לשינוי בדרך דמוקראטית.

והמשימה הרביעית:

לתת תשובה פוליטית, מוחשית, ברורה וחד־משמעית, לשאלה: שלום או סיפוח.

נכון, תשובה כזאת לא תהיה מכרעת. היא תתבטא רק בכמה מנדאטים בכנסת לכאן או לכאן, למפלגות שיש להן עמדה ברורה. (ורק מיספר המנדאטים בכנסת יקבע.)

אולי לא ישפיע הדבר על חלוקת הכותרות, לעומת עדיפות־הכותרת העצומה של הטראסט המרכזי, חסר־ההכרעה.

אולם אם יעלה בבחירות אלה מחנה־הסיפוח בכמה מנדאטים ואילו מחנה־השלום יוכפ, או אם יקרה ההיפך — דבר זה יתקבל בארץ, בעולם כולו ובמרחב הערבי כאינדיקציה להלך־הרוחות של הציבור. ממילא ישפיע הדבר גם על ההכרעות במערך, ובממשלת הקארטל.

אין זה מן הנמנע שיווצר מצב שבו יוכלו כמה מנדאטים להכריע ממש: אם יחול פילוג במערך, ר' משה דיין יקח את כוחותיו לקואליציה עם מחנה הסיפוח, הימין והדת, אז עלולה הכרעה לאומית היסטורית ליפול על חודו של קול אחד ממש.

* * *

ישראל אינה דמוקראטיה עממית — עדיין. למרות הדמיון החיצוני, שהוא בחלקו גם מהותי, ולמרות האדישות, עוד יש לנו מידה רבה של דמוקרטיה ממשית. אנחנו יכולים להצביע. אנחנו יכולים לבטא את דיעותינו.

מי שאינו עושה זאת, אינו ראוי למתת זה, מתת שהרוב הגדול של האנושות לא ראה דוגמתו מעולם, ונכסף אליו בלבו.

נזכור זאת ביום ה־28 באוקטובר.

כדי שלא יהיו אלה הבחירות החופשיות האחרונות.

מאת **אורי אבנרי**